

Giljaskólaleiðin

Framsögn · Lestur · Ritun

„Giljaskólaleiðin leggur áherslu á framsögn, lestur og ritun í gegnum raunveruleg, merkingarbær viðfangsefni sem endurspegla veruleikann eins og hann blasir við utan veggja skólans.“

Nafn skóla: Giljaskóli.

Nafn verkefnis: Giljaskólaleiðin.

Nafn verkefnisstjóra: Brynjar Karl Óttarsson / Steinunn Kristín Bjarnadóttir

Markmið verkefnis samkvæmt umsókn:

Giljaskólaleiðin leggur áherslu á framsögn, lestur og ritun í gegnum raunveruleg, merkingarbær viðfangsefni sem endurspegla veruleikann eins og hann blasir við utan veggja skólans. Markmið með verkefninum er að endanleg útkoma þeirra komi fyrir augu og eyru almennings í ræðu eða riti. Áherslur í töluðu máli, hlustun og áhorfi eru málþing þar sem nemendur flytja eigin erindi í viðurvist gesta. Upplestur á opinberum stöðum. Flutningur á frumsömdu efni og efni eftir aðra sem tekið er upp og birt á veraldarvefnum fyrir foreldra og aðra áhugasama. Má þar nefna vefi eins og Youtube (<https://www.youtube.com/channel/UCWckeTrPPcMALd6Joo1giYA>) og Soundcloud (<https://soundcloud.com/radio-giljaskoli>). Draumurinn er að með tíð og tíma muni nemendur útbúa efni fyrir útvarp og sjónvarp. Þar má hugsa sér frjáls efnistösk en ekki síður úrvinnslu efnis sem tengja má við aðalnámskrá. Þannig má samþætta viðfangsefni. Áherslur í lestri og bókmenntum eru að glæða áhuga á bókum og lestri með það að markmiði að fá fleiri til að lesa, lesa meira og upplifa ánægjuna af lestri. Jákvætt viðhorf kennara til bóka og lestrar og vilji til að smita frá sér. Kynningar kennara á bókum og rithöfundum. Upplestur kennara á framhaldssögu. Upplestur nemenda á opinberum stöðum. Auka aðgengi nemenda að bókum með því að setja upp bókahillur sem víðast í skólanum og finna leiðir til að fylla þær af bókum. Útvarps- og sjónvarpsþáttagerð t.d. um bókmenntir frá sjónarhóli unglunga. Áherslur í ritun eru regluleg skapandi skrif í persónulega dagbók sem ekki kemur fyrir augu almennings. Greinaskrif sem birtast á opinberum vettvangi svo sem á heimasíðum og dagblöðum. Textagerð í tengslum við

málþing. Handritsgerð fyrir útvarp og sjónvarp. Málfræði kemur við sögu í öllum ofangreindum áherslupáttum með einum eða öðrum hætti.

Leiðir sem valdar voru til að ná markmiðum:

Greinar eftir nemendur á unglíngastigi í Giljaskóla birtast vikulega á tveimur vefmiðlum á vegum skólans lungann úr skólaárinu (<http://www.giljaskoli.is/is/nemendur> og http://grenndargral.is/?page_id=619) Nemendur hafa stuðlað að umbótum í skólstarfi með greinaskrifum sínum sbr. framkvæmdir við skápa á gangi skólans og parkvöll á skólalóðinni. Greinar eftir nemendur hafa nokkur undanfarin ár birst með reglulegu millibili í staðarblaðinu *Akureyri vikublaði* sem og á vefmiðli á vegum blaðsins (<http://fotspor.is/?cat=4>). Þá birtast alltaf annað slagið greinar eftir nemendur á öðrum vefmiðlum eða í öðrum dagblöðum. Einn úr hópi nemenda var, ásamt þremur öðrum, aðalræðumaður á stórrí ráðstefnu um læsi í Reykjavík árið 2012. Nemendur hafa staðið fyrir málþingum þar sem nokkrir úr hópi starfsmanna hafa verið gestir. Þeir hafa verið með upplestur á opinberum stöðum í bænum. Vísir að raunverulegri þátttöku nemenda á unglíngastigi í Giljaskóla í opinberri umræðu í ræðu og riti er staðreynd. Bókahillum, smíðuðum af nemendum, hefur fjölgað jafnt og þétt undanfarin tvö skólaár og bókum því samhliða. Aðgengi nemenda að bókum hefur þannig aukist sem hefur aukið vægi bóka og lestrar til ánægju í skólstarfinu.

Frávik miðað við áætlun verkefnisins:

Áætlun stóðst í öllum grundvallaratriðum. Verkefnið er umfangsmikið og ekki verður tjaldað til einnar nætur ef langtímaáhrif eiga að nást. Við tókum eitt skref í einu og þannig tekst okkur í meginráttum að halda raunhæfri áætlun.

Helstu hindranir sem komu upp við vinnu verkefnisins:

Engar teljandi hindranir komu upp við vinnu verkefnisins tímabilið sem um ræðir.

Helsti ávinningur af verkefninu, jákvæð atriði sem fylgdu í kjölfar eða samhliða verkefnisvinnu.

Hin ýmsu verkefni Giljaskólaleiðarinnar hafa opnað dyr fyrir nemendur skólans við að segja sína skoðun á mönnum og málefnum á opinberum vettvangi. Þannig hefur okkur tekist að brjóta niður ákveðna múra sem áður voru til staðar. Nemendum okkar þykir þetta ekki eins fjarstæðukennt núna og fyrir nokkrum árum síðan. Sem dæmi um þetta má nefna málþingin í Giljaskóla. Í hverjum árgangi eru a.m.k. tvö stór verkefni lögð fyrir ár hvert, haust- og vormálþing, og eru þau orðin fastur liður í íslenskukennslunni. Þar fyrir utan eru hinar ýmsu æfingar í töluðu máli, hlustun og áhorfi svo sem bekkjarfundir, mælsku- og rökræðukeppnir innan bekkja og einstaka upplestur við sérstök tækifæri innan skóla sem utan. Undanfarin ár höfum við reynt að byggja upp ákveðinn stíganda í námi nemenda okkar í framsögn. Við höfum ávallt í huga að nemendur í 8. bekk eru upp til hópa óvanir vinnubrögðum sem viðhöfð eru í tengslum við málþing. Því förum við rólega af stað en aukum kröfurnar jafnt og þétt eftir því sem nemendur verða eldri. Umfang málþinganna er þannig misjafnt. Málþing 8. bekkjar bera yfirskriftina „Áhugamál í Giljahverfi“ og „Litið um öxl.“ Málþing 9. bekkjar ganga undir nafninu „Í Giljaskóla ríkir jafnrétti“ og „Hvað er mikilvægast að nemendur hafi í farteskinu eftir grunnskóla?“ Í 10. bekk standa nemendur fyrir málþingunum „Er Ísland græðgissamfélag?“ og „Unglingavandamál – Hver er vandinn? Hvað er til ráða?“ Gestir á haustmálþingum, sem fara fram í kennslustofu, eru nemendur í bekknum auk kennara. Á vormálþingum, en þau fara fram á sal, eru gestir nemendur í árgangnum auk kennara og í einhverjum tilfellum skólastjórnendur og/eða foreldrar. Nokkur vel valin málþing sem fram fara á sal eru hljóðrituð og þeim komið fyrir á Youtube-rás Giljaskólaleiðarinnar. Þar geta foreldrar og aðrir áhugasamir hlustað á erindi nemenda. Í Giljaskóla fá nemendur námsmat í formi bókstafa (A, B, C, D). Giljaskólaleiðin leggur áherslu á að námsmat sé leiðbeinandi og lýsandi á þeim tímamarki sem matið fer fram. Því er

mikilvægt að nemendur og foreldrar/forráðamenn hafi aðgang að ítarlegum rökstuðningi. Bókstafur einn og sér gefur takmarkaðar upplýsingar um stöðu nemenda. Við mat á verkefnum höfum við reynt að temja okkur þau vinnubrögð að bókstaf fylgi ávallt rökstuðningur

Styrkurinn frá Sprotasjóði gerði okkur kleift að fjárfesta í vönduðu púlti sem hefur aukið áhuga nemenda á framsögn og fært vinnuna upp á hærra plan. Nemendur upplifa málþingin merkingarbær m.a. vegna vandaðs búnaðar sem þeir hafa yfir að ráða. Grunnþættir menntunar eiga greiðara aðgengi að nemendum í gegnum raunveruleg viðfangsefni sem nemendur sjá tilgang í að vinna.

Við teljum að Giljaskóli geti orðið leiðandi í því að innleiða nýja starfshætti í grunnskólum sem við jafnframt teljum að sé aðeins tímaspursmál hvenær verði að veruleika í grunnskólum almennt. *Giljaskólaleiðin* er viðleitni í þessa átt. Í henni felst markviss vinna með alla þætti íslenskunnar, með áherslu á framsögn, lestur og ritun. Afrakstur vinnunnar birtist í áhugaverðum og merkingarbærum viðfangsefnum svo sem málþingum og greinaskrifum.

Mat á verkefninu samkvæmt umsókn:

Áhugaverð, merkingarbær viðfangsefni eins og málþing, blaðaútgáfa, netmiðlar og sjónvarps- og útvarpsþáttagerð eru spennandi valkostir í skólastarfi. Lestur, bókmenntir, framsögn, ritun og málfræði öðlast nýtt líf þegar nemendur sjá afrakstur vinnunnar á einhverju slíku formi. Annars vegar er um nám og kennslu að ræða, hins vegar skemmtun og afþreyingu. Hér gefst okkur tækifæri til að vera leiðandi í innleiðingu á nýjum og breyttum vinnubrögðum í skólanum og verða þannig í fararbroddi þeirra sem kenna sig við öflugt skólaþróunarstarf. Lýðræði, mannréttindi, jafnrétti, sköpun, tjáningarfrelsi, upplýsingamiðlun, stafrænt læsi, miðlamennt, miðlalæsi, sjálfstæð vinnubrögð, ritun, framsögn, ábyrgð, samskipti, vandvirkni, gagnrýnin hugsun. Allt eru þetta hlutir sem kennarar reyna daglega að kenna, kynna, segja frá og draga fram í fari nemenda með misjöfnum árangri. Heppileg leið fyrir kennara að innræta börnum öll þessi góðu gildi er í gegnum raunveruleg viðfangsefni sem hafa tilgang í þeirra augum – verkefni sem nemendur sjá hag sinn í að leysa af metnaði. Nemendur þurfa að sjá

raunverulegan tilgang með því sem þeir eru láttnir gera. Þannig læra þeir, þannig efla þeir með sér löngun til að taka framförum, þannig sjá þeir tilganginn í því sem þeir eru að gera. Þetta sés t best í skólunum þá daga sem eitthvað stendur til og hefðbundið skólastarf er brotið upp. Allir vinna saman að sameiginlegu markmiði þar sem samkomulag ríkir um að gera hlutina eins vel og mögulegt er.

Niðurstöður verkefnisins:

Talað mál, hlustun og áhorf hafa ekki fengið það vægi sem æskilegt er þrátt fyrir mikilvægi þess og viðleitni margra kennara. Við þurfum að gefa framsögn meiri gaum og getum það miðað við heildartímann sem nemendum er ætlað í íslenskukennslu á unglingstigi. Ekki er endalaust hægt að bæta við svo allt er þetta spurning um forgangsröðun. Of margir nemendur eiga í mesta basli með að tjá sig fyrir framan hóp af fólki við lok 10. bekkjar og það er óásættanlegt. Í því samfélagi sem við búum er gerð krafa um gagnrýna hugsun þegnanna og að þeir búi yfir hæfni til að koma henni á framfæri í ræðu og riti. Sú hæfni verður ekki dregin fram með stöku æfingum á tyllidögum. Ólíkt kennurum fyrri tíma þurfa kennarar í dag að hafa meira fyrir því að kenna nemendum viðeigandi hegðun við hlustun og áhorf. Aginn er minni í dag en frelsið þeim mun meira sem þýðir að eitthvað sem þótti sjálfsögð hegðun einu sinni þarf nú að fá sinn tíma í kennslustundum. Í Giljaskóla höfum við reynt að styrkja þá nemendur í framsögn sem við höfum verið með öll þrjú árin og gert auknar kröfur milli ára. Mikilvægt er að nemendur fái markvissa þjálfun öll árin. Dæmin sýna að það skilar árangri.

Markviss lestrarkennsla er lítil sem engin á unglingastigi. Þegar nemendur lesa virðast kennarar oft á tíðum hafa ótakmarkaða þörf fyrir að leggja verkefni fyrir við lok lestrarins. Eins og þeir telji tímanum annars illa varið. Þessu erum við ekki sammála. Við stöndum einfaldlega frammi fyrir því í dag að allt sem hjálpar til við að glæða áhuga unglunga á bókum og lestri er vel þegið. Stöðug verkefnavinna í tengslum við lesturinn hjálpar ekki. Nemendur þurfa að fá að kynnast ánægjunni sem fylgir lestrinum einum og sér. Það þarf að kynna fyrir þeim töfraheim bókanna. Kennarinn skiptir þar miklu máli, viðhorf hans til bóka og lestrar, viðmót gagnvart

nemendum og hvernig hann nær að skapa létt og skemmtilegt andrúmsloft í kennslustund. Skapa þarf svigrúm í skólanum fyrir nemendur til lestrar og þeir þurfa að hafa val um hvað þeir lesa. Frjálslestur í Giljaskóla er dæmi um þetta. Upplestur kennara á framhaldssögu er vinsælt viðfangsefni hjá unglingum ekki síður en þeim sem yngri eru. Þá geta kynningar af ýmsu tagi kveikt neista hjá einhverjum, svo sem kynningar á bókum og rithöfundum og heimsókn á skólabókasafnið. Aðgengi nemenda að bókum er skref í rétta átt. Bókahillur með bókum á víð og dreif um skólann gefur þeim færi á að grípa í bók við hin ýmsu tækifæri utan kennslustunda. Að hafa bækur fyrir augunum daglega og sem víðast í umhverfinu getur líka virkað hvetjandi fyrir nemendur. Með því að glæða lestur og bókmenntir lífi aukast líkurnar á að óspennandi verkefni verði áhugaverð.

Ritunarkennsla fer fram með mismunandi hætti. Nemendur handskrifa mun minna nú til dags en áður því tölvan hefur leyst pennann af hólmi. Í Giljaskóla er ætlast til að nemendur skili ritunarverkefnum sínum jafnt handskrifuðum sem á rafrænu formi. Við höfum nokkur undanfarin ár látið nemendur okkar halda dagbók þar sem þeir handskrifa hugleiðingar sínar jafnt og þétt yfir skólaárið. Fyrir kennara sem kennir mörgum hópum getur fjöldi verkefna orðið mikill. Þá er mikilvægt að kennarinn hætti ekki við heldur fórni ítarlegri yfirferð í þágu nemenda – að þeir þjálfist með tíðum og reglulegum skrifum. Mikilvægt er að nemendur upplifi námið merkingarbært. Hægt er að semja um birtingu á efni frá nemendum á opinberum vettvangi t.d. á heimasíðum, í blöðum og jafnvel í útvarpi og sjónvarpi. Í Giljaskóla vinna nemendur tvö ritunarverkefni á ári hið minnsta sem birtast opinberlega.

Málfræði hefur á vissan hátt borið höfuð og herðar yfir aðra þætti íslenskunnar mörg undanfarin ár. Velta má fyrir sér hvers vegna hún hefur svo mikið vægi á kostnað þátta sem skipta ekki síður máli fyrir undirbúning nemenda fyrir þátttöku í lýðræðissamfélagi. Málfræðin er ekki sá þáttur íslenskunnar sem einfaldast er að gera áhugaverðan í augum nemenda. Þó eru til leiðir sem vert er að skoða. Kennarinn þarf sjálfur að hafa jákvætt viðhorf gagnvart viðfangsefninu og vera lifandi í útskýringum t.d. með því að tengja þær sem mest raunheimi unglinganna. Ef hann nær að búa til liðsheild innan hópsins þar sem nemendur upplifa sig sem hluta af heild og þar sem allir stefna að sama markmiði aukast líkurnar á að þeir vilji standa sig. Það hefur svo aftur í för með sér möguleika á að hrósa hópnum fyrir vel unnin störf en það

virkar sem vítamínsprauta á nemendur. Ef kennarinn nær í upphafi að skapa slíkt andrúmsloft eru honum allir vegir færir í framhaldinu.

Hugmyndafræði Giljaskólaleiðarinnar rímar vel við grunnþætti menntunar eins og þeir eru settir fram í aðalnámskrá grunnskóla 2013. Markmiðin eru í grunninn þau sömu; horfið er frá áherslu á staðreyndabekkingu og „stofnanakenndu“ skólastarfi og þess í stað lögð áhersla á lifandi og merkingarbært nám sem endurspeglar lífið utan veggja skólans. Nám sem undirbýr nemendur undir þátttöku í nútímalýðræðissamfélagi og þjálfar gagnrýna hugsun. Ennfremur ýtir hún undir vönduð vinnubrögð hvort sem um er að ræða textagerð, framsögn eða meðferð heimilda. Hún vekur upp hugleiðingar um sjálfsögð mannréttindi svo sem tjáningarfrelsi og lýðræði. Hún stuðlar að skapandi og sjálfstæðum vinnubrögðum auk þess sem hún eykur ábyrgðarkennd og gagnrýna hugsun. Árið 2014 gaf Mennta- og menningarmálaráðuneytið frá sér *Hvítbók – um umbætur í menntun*. Í henni koma fram tvö meginmarkmið um hvernig bæta megi menntun á Íslandi til ársins 2018. Annað markmiðið snýr að grunnskólanum. Ef markmiðið næst munu 90% grunnskólanemenda ná lágmarksviðmiðum í lesskilningi samkvæmt Pisa rannsókn OECD og fara þannig úr 79% skv. niðurstöðum frá árinu 2013. Margt þarf að vinna saman svo markmiðið náist. Hvernig sem fer er ljóst, í okkar huga, að til lengri tíma litið er merkingarbært nám lykillinn að því að árangur náist. Giljaskólaleiðin er lóð á þær vogarskálar.

Áætlun um kynningu á afrakstri verkefnisins og helstu niðurstöðum:

Í febrúar 2016 kom út skýrsla Giljaskólaleiðarinnar, bæði á prenti og rafrænu formi (<http://www.giljaskoli.is/static/files/Arid2015-16/skyrsla.pdf>). Útbúin var sérstök hliðarsíða við heimasíðu Giljaskóla þar sem allar helstu upplýsingar um Giljaskólaleiðina koma fram (<http://www.giljaskoli.is/is/skolinn/giljaskolaleidin>). Facebook-síða (<https://www.facebook.com/Giljask%C3%B3lalei%C3%B0in-Akureyri-890122077735874/?fref=ts>) og Youtube-rás á vegum Giljaskólaleiðarinnar eru nú aðgengilegar öllum áhugasömum. Kynningar fyrir skólasamfélagið og heimsóknir í skóla. Má þar nefna heimsókn verkefnisstjóra í Öldutúnsskóla í nóvember 2015. Heimsóknir starfsfólks annarra skóla

í Giljaskóla, málþing og ráðstefnur. Greinaskrif sbr. tvær greinar í Skólavörðunni vorið 2016. Annar af tveimur verkefnisstjórum verður einn af þremur aðalræðumönnum á ráðstefnu um menntavísindi á vegum miðstöðvar skólaþróunar HA og Menntamálastofnunar í september 2016. Þar mun hann fjalla um hugmyndafræði Giljaskólaleiðarinnar.

Giljaskóli, Akureyri

maí 2016

Brynjar Karl Óttarsson verkefnisstjóri